

גזירות קנ"א

נקודת מפנה בתולדות יהודי ספרד

כדי להפסיק את ההסתה נגד היהודים, עד שהיא איבדה את השליטה על עניינים, שהחלה להתגלגל במהירות.

מסבילה התפשטו המהומות לערי אנדלוזיה הא-חרות, עד בורגאס שבצפון. מאוחר יותר הגיע הזרם העכור גם למדינות הנוצריות האחרות, שבספרד: אראגון, וואלנסיה וקאטאלוניה.

אחד מעדי הראיה המעטים, אשר עבר באופן אישי את הרדיפות האכזריות ואשר בנו הצעיר נספה על קידוש השם, יחד עם יהודים רבים אחרים, בפוגרום שנערך בברצלונה — היה ר' חסדאי קרקש. במכתב נוגע ללב שכתב לקהילה היהודית באוויגון (צרפת) חדשים אחדים אחרי פרוץ השחיטות, מתאר ר' חסדאי את חורבנו של הקהילות היהודיות בספרד.

„סדר“ הפוגרומים היה זהה כמעט, בכל עיר ועיר. ראשית פרץ ההמון, שהיה מוסת על ידי הכמרים, לרובע היהודי. הם הציתו את הבתים היהודיים, את בתי הכנסת ובתי העסק, רצחו ושרדו ללא רחם. הם נתנו ליהודים המבוהלים „ברירה“: שמד או מות. יהודים רבים העדיפו למות ולא להתנצר ומתו על קידוש השם, כשבפיהם הם „שמע ישראל“. אחרים, במיוחד מהשכבות האמידות, הצילו את חייהם על ידי העמדת פנים, כאילו הם מקבלים את הדת הנוצרית. נשים וילדים יהודיים רבים נמכרו לעבדים ושפחות.

מסבילה התפשטו הפרעות לקורדובה, שם נש-ארו רק אנוסים — כאלה שקיבלו למראית העין את האמונה הנוצרית. בטולדו, עירו של הרא"ש (רבנו אשר בן יחיאל) ובנו רבנו יעקב בעל הטורי"ם, פרצו הפרעות בשבעה עשר בתמוז. כאן נספה על קידוש השם ר' יהודה, נכדו של הרא"ש וכל משפחתו, תלמידים רבים של הישיבה ובעלי בתים רבים. את בתי הכנסת הגדולים ומפוארים של טולדו תפסו הנוצרים והפכו אותם למקום

המשך בעמוד 10

ראש חדש תמוז ה' קנ"א (הרביעי ביוני 1391) היווה נקודת מפנה טראגית בתולדות היהודים, אורחי המדינות הנוצריות של ספרד. ביום זה החלה שרשרת של פוגרומים, התעללויות ומעשי שחיטה אכזריים, שנמשכו לסירוגין כמאה שנה ונסתיימו בגירוש יהודי ספרד בתשעה באב ה' רנ"ב (1492). השחיטות שנערכו בשנה זו, נכנסו להיסטוריה היהודית בשם „גזירות קנ"א“, והיהודים ראו בכך עונש מן השמים, על התרחקותם מדרך התורה. „קנ"א — כפירוש אל קנא — כאשר בני ישראל אינם ממלאים אחרי צווי התורה). ואכן, היו יהודים רבים בספרד, אשר מרוב עושרם ורצונם להתבולל, רחקו מדרך החיים היהודית ועוררו על עצמם זעם שמים. מאליו מובן, כי זה אינו גורע כמלוא הנימה מאחריותם של הנוצרים ומנהיגיהם ה„רוחניים“, שניתלו את מסע ההיטמדה נגד שכניהם היהודים, שכל „אשמתם“ היתה, שלא היו מוכנים לקבל על עצמם את האמונה הנוצרית.

מאורעות הדמים פרצו לראשונה נגד יהודי מסבילה. ההתנסלות על היהודים באה כאן כתוצאה מהסתה פרועה של כומר בעל עמדה גבוהה בשם מרטינו, אשר עד ביטנת 1378 החל להשמיע דר-טות חוצבות להבות נגד היהודים. הוא תבע להרוס את 23 בתי הכנסת הנהדרים שבמסבילה ולסגור את היהודים בניטאות צרות. תוד כך הוא „הבטיח“ כי לענות יהודים ואף לרצוח אותם — זה לא חטא ואין נענשים על כך. במיוחד הוא קרא לאיכרים הנוצריים של אנדלוזיה לא לאפשר ליהודים חיי שלווה ביניהם. בשנת 1390, לאחר מות הארכבישוף, הפך מרטינו זה לאדמיניסטר-ראטור הראשי של המחוז הנוצרי והגביר את ההסתה האנטי-יהודית שלו שהתנהלה באין מפריע.

באותה שנה מת המלך יוהאן הראשון מקאס-טיליה שהשאיר אחריו יורש-עצר קטין. השלטון עבר לידיו של עוצר והממשלה לא נקטה כל צעד,